

Geistligh Jordbogh offuer Hundborrig herrit. Anno 1596.

Ved Severin Christensen, Skjoldborg.

I sin "Beskrivelse over Thy", pag. 60, nævner Forfatteren Knud Ågård, der var Præst i Skjoldborg 1799-1806, en "Jordebog på det gejstlige Gods i Hundborg Herred". Jordebogen, der er fra 1596, har han set indført i et Tingsvidne, og han benytter enkelte Småstykker af den for at vise, hvorledes Sandflugten har formindsket Præsternes Indtægter i Sjørring, Nørhå og Vang Pastorater. Ågård slutter sine Betragtninger over dette Forhold med at sige, at "af dette Dokument bevises vel ikkun dette, at for mere end 200 År siden (Ågård's Beskrivelse over Thy udkom 1802) haver Sandflugten anrettet store ødelæggelser, og at det omtrent på denne Tid måske mest haver taget Overhånd". Jordebogen fra 1596, sammenholdt med ældre Indberetninger om Præsternes Indtægter, vidner om, at Knud Ågård har set rigtigt med Hensyn til Sandflugtens Tiltagen i Slutningen af det 16. Århundrede.

På det første Blad i en gammel Kirkebog fra Skjoldborg har Præsten Heerfordt skrevet lidt om sine Forgængere i Embedet. I denne kortfattede Biografi hedder det om Præsten Immer Pedersen København, at "hans Underskrift har jeg (Heerfordt) fundet under en af Høvidsmand på Ørum, Erik Lykke til Eskjær, æsket gejstlig Jordebog, dateret 1596". Præsten Heerfordt må derfor have set selve Jordebogen, ellers kunde han ikke skrive således. Endelig omtales "Jordebogen fra 1596" af Adj. Wulff i hans "Vendelbo Stifts Historie", hvor han pag. 8 nævner, at den findes i Stiftsbibliotheket i Ålborg, sammenbunden med forskellige andre Indberetninger fra det 16. Århundrede. Det har muligvis været Adj. Wulffs Hensigt siden at afskrive og udgive Jordebogen sammen med flere andre Håndskrifter, men dette skete ikke. Da Håndskriftet fra 1596 indeholder adskillige Ting, som kan have Interesse, særlig for Hundborg Herred, har jeg taget en Afskrift af det og fremlægger herved denne for Offentligheden.

I Anmærkningsrubrikken findes Oplysninger, hentede fra Wulffs "Vendelbo Stifts Historie" og sammenholdt med "Jordebogen af 1596".

Jordebogen er affattet ved et Møde af Hundborg Herreds Præster i Thisted Kirke og er prentet meget smukt og tydeligt, så den er forholdsvis let at læse. Da den sikkert er prentet af en Håndskriver, har den oprindelige Retskrivning ikke nogen videre Betydning, hvorfor Jordebogen gengives her væsentlig med moderne Retskrivning, men den oprindelige Ordstilling er benyttet.

Min bedste Tak til Hr. Postekspedient C. Klitgård, Ålborg for hans Arbejde ved Eftersøgningen af Håndskriftet.

* * *

Gejstlig Jordebog over Hundborrig Herred, udgivet Anno domini 1596.

Jordebog og Register på det gejstlige Gods i Hundborg Herred, som Kirkerne, Præsterne og Sognedegne nu har i fri Hævd og Brug så vel som og fra Bispernes Tid¹⁾ og af Arilds Tid og til denne Dag ulast og ukært²⁾. Som ærlig og velbyrdig Mand Erich Lyche til Eskjær, Høvidsmand på Ørum, har ladet begære af Præsterne dersammesteds.

Anno 1596.

Thisted Kirke:

Indkomst. Har den årlig *Landgilde: Byg 1 1/2 Læst 9 Tdr.*³⁾ Og har Herligheden⁴⁾ af samme Gods altid fulgt Thisted Bispegård.

Tiende Byg, som den har årlig, beløber sig 2 1/2 Læst 8 Tdr.

Item har Kirken *et Stykke Havrejord*, som giver af, så ofte det sås, 2 Tdr, Havre.

Har Kirken også sin Part af *Kvægtienden*.
Udgift. Provstekorn 6 Tdr. Byg, Provstpege 1 Daler, Provstehold 1 Daler.
Provstelam 2.

Tilsted Kirke, som er Annex til Thisted Sogn.

Indkomst. Har Kirken årlig *Landgilde* Byg 9 Tdr. Og Herligheden deraf til Thisted Bispegård.

Tiende: Rug 1 Td. Byg 14 Tdr. Havre 12 Tdr. Har den også sin *Anpart af Kvægtienden*.

Udgift. Provstekorn 4 Tdr. Provstpege 1 Daler, Provstehold 1 Daler, Provstelam 2.
Herredsprovstens Byg 1 Td.

¹ D.v.s: Tiden før Reformationen.

² Meningen hermed er, at iongen har gjort Forsøg på at fratage kirkerne, Præsterne eller Degnene deres Gods.

³ 1 Læst Rug eller Byg = 24 Tdr.

⁴ Ved Herlighed forstås i Regelen en Medejendomsret, således at den egentlige Ejer eller Besidder skulde ved visse Lejligheder svare en Afgift til Herlighedsejeren.

Sognepræstens Rente og Indkomst af samme to Sogne.

En *Præstegård* i Thisted By, som salige og højlovlige Hukommelse Kong Friderik den 2den der har tillagt⁵).

Har Præsten ingen Brug i Thisted Mark til foreskrevne hans *Præstegård* uden 2 Tdr. Bygjord med nogen foie? Udmark, som siges, at Borgerne skulle undt ham.

Har og Præsten sin Anpart af Korntiende, Kvægtiende med det sædvanlige Offer og Smårente, ham er tillagt efter Ordinansens Lydelse.

Af Tilsted Sogn har Præsten til Rente.

En *Præstegård* med Herlighed og alt Tillæg, som skylder Byg 3 Pund⁶).

Har han og sin Part af Korntienden, Kvægtienden med Offer og anden Smårente, som der har afgået af Arilds Tid.

Præstens Udgift af samme to Sogne:

Giver han intet Gæsten af Thisted *Præstegård* eller Sogn, men af Tilsted *Præstegård* og Sogn giver 6 Mk. dansk 10 Sk. 2 Alb.⁷), hvilke Penge Superintendenten der i Stiftet oppebærer årlig såvel som af andre Sognepræster her i Stiftet efter Kongl. Maj. Brevs Lydelse⁸).

Degnerente af *Thisted Sogn*.

Er udi Thisted Mark to Stykker Jord, som kaldes Degneboels Jord, som følger Præsten, og han giver Degnen, som er en af Høerne i Thisted Skole, deraf årlig: Byg 4 Tdr.

Har han et lidet Stykke Eng, som bærer henved 2 Læs Hø, hvoraf Præsten giver ham årlig 1 Daler.

Herforuden hvad Borgerne giver ham efter gammel Sædvane.

Degnerente af *Tilsted Sogn*.

Er der et Degneboel i Tilsted Sogn, som skylder til Degnen 1 Pd. Smør, og Arbejd deraf.

Har han af hver Gårdmand 2 Skp Byg, af hver Husmand 1 Sk.

Skjoldborg Sogn.

Kirkens Indkomst: Landgilde Byg 6 Tdr.

Herligheden deraf til Thisted Bispegård.

Har den sin Anpart af Korntienden, som er Rug 2 Tdr. Byg 30 Tdr. Havre 12 Tdr.

Har den også sin årlige Anpart af Kvægtienden.

Udgift: Provstekorn 3 Tdr. Provstepenge 1 Daler,

Provstehold 1 Daler, Provstelam 2.

Herredsprovstens Byg 1 Tdr.

Kallerup Kirke, som er Annex til Skjoldborg Sogn.

Indkomst: Korntiende: Rug 1 Td. Byg 5 Tdr. Havre 5 Tdr. Sin Part af Kvægtiende.

Udgift: Provstekorn 2 Tdr. Byg, Provstepenge 2 Rdl. dsk, Provstehold 2 Rdl. dsk, Provstelam 1. Herredsprovsten 1 Td. Havre.

Sognepræstens Rente af samme to Sogne:

Har Præsten en Residensgård i Skjoldborg, som han bor i, som er efter gamle Jordebøger sat i Skyld for 5 Pund Byg.

Er der sat på samme Gårds Ejendom en Afbygger, som skylder til Præsten, Byg 4 Tdr.

Er der også bygget en liden Mølle på *Præstegårds* Ejendom, som kaldes Fall⁹), og er Dammen nu tugroet og bærer Hø.

Har Præsten sin Part af den vanlige Korntiende og af Kvægtiende med Offer og Smårente som der af Arilds Tid ganget har.

Af Kallerup Sogn har *Præsten:*

En *Præstegård* i Kallerup med Herlighed, som skylder Byg 5 Tdr.

Item den vanlige Anpart af Korntienden og Kvægtiende med Offer og anden Smårente.

Præstens Udgift: Gæsteripenge 2 Daler.

Degnerente. Af Skjoldborg Sogn har Præsten af et Boel i Skjoldborg årlig 1 Pund Byg, Herligheds Havre.

Hver Gårdmand af Skjoldborg giver 2 Skp Byg, Inderster og Husmand 2 Sk.

Hver Gårdmand af Kallerup Sogn giver Degnen 3 Skp Byg, Inderster og Husmand 2 Sk.

Søringh Sogn.

Kirkens Indkomst: Landgilde Byg 19 Tdr.

Er der iblandt et Boel i Skårup, som skylder til foreskrevne 2 Pund Byg, af Sandfog nu fordærvet og har været en Tid lang øde.

Landgilde Penge 6 Sk. dsk. Herligheden deraf er til Thisted Bispegård.

Har Kirken 2 Agre på Tilsted Mark skylder 2 Tdr. Havre, når der sås, og ellers intet.

Har Kirken sin Anpart af Korntienden, som er Rug 4 Tdr. Byg 24 Tdr. Havre 24 Tdr.

Har den også sin Anpart af den årlige Kvægtiende.

Kirkens Udgift: Provste Korn 6 Tdr. Provste Penninge 1 Daler, Provste Hold 1 Daler, Provste Lam 2. Herredsprovsten 1 Td. Byg.

Torstedt Kirke, som er Annex til Søringh Sogn.

Indkomst: Landgilde Byg 16 Tdr. Herligheden deraf er til Thisted Bispegård, undtagen en 4 Punds Gård i Sjøring, som følger Provstiet.

⁵ 1579.

⁶ 1625 skylder Tilsted *Præstegård* 12 Tdr. Byg.

⁷ 1 Alb. = $\frac{1}{6}$ Sk. En Album er det latinske Navn på en *Hvid*.

⁸ *Gæsteri* var oprindelig en Forpligtelse til at modtage og beværte Kongen på hans Rejse. Denne Forpligtelse er nu (1596) afløst med Penge, som for Hundborg Herreds Vedkommende svares til *Biskoppen*.

⁹ *Fald* nævnes 1690 af Præsten Jens Påske og kaldes en liden Hedesig, hvori kan graves nogle ilde lugtende Skovtørv. *Fald* er nu et Boelssted med en stor Mose.

Kirken har Korntiende Rug 2 Tdr. Byg 12 Tdr. Havre -. Item sin Part af den årlige Kvægtiende.

Udgift: Provste Korn 4 Tdr. Provstepenge 1 Daler, Provste Hold 1 Daler, Provste Lam 2, Herredsprovstens Byg 1 Td.

Sognepræstens Rente af samme to Sogne:

Har Præsten en Residensgård i Sjøring med sin Ejendom og alt Tillæg, som er sæt udi, skylder for 4 Tdr. Korn.

Har han en Annex Præstegård i Torsted med al sin Herlighed og Tillæg som skylder 3 Pund Byg?

Item et Boel i Sjøring By, skylder Byg 2 Tdr. Item et Hus ibd. skylder Byg 1 Td. Item et Boel i Speringh skylder 2 Tdr. Byg. Item et Hus ibd. skylder Byg 1 Td.

Har og Præsten sin Anpart af Korntienden, Kvægtienden med Offer og hvis anden Rente, som der af Arilds Tid ganget har. Undtagen 12 Tdr. hammel Korn¹⁰) af Skårup Tiende, som er af Sand fordæret og noget af Torsted Sogns Tiende iligemåde af Sandflugt formindsket.

Præstens Udgift: Gæsteri Penge 10 Rdl. 10 Sk. 2 Alb.

Degnens Rente af samme to Sogne:

Giver hver Gårdmand i Sjøring Sogn 2 Skp Byg, Inderster 1 Skp, Husmænd 2 Sk.

Af Torsted Sogn hver Gårdmand giver 3 Skpr. Byg, Inderster 2 Skp. Husmænd 2 Sk.

Hundborrigh Kirke.

Indkomst: Har Kirken et Stykke Jord på Gersbølle Mark skylder 4 Sk. Tiendebyg 23 Tdr. Havre 12 Tdr. Sin Part af Kvægtienden.

Udgift: Provstekorn 4 Tdr. Provstepenninge 1 Daler, Provstehold 1 Daler, Provstelam 2. Herredsprovsten 1 Td. Byg.

Jandrup Kirke.

Indkomst: Landgildebyg 6 Tdr. og er Herligheden deraf til Thisted Bispegård.

Tienderug 1 Td. Tiendebyg 10 Tdr. Tiendehavre 4 Tdr.

Har den og sin Anpart af Kvægtienden.

Udgift: Provstekorn 2 Tdr. Provstepenninge 2 Rdl. dsk, Provstehold 2 Rdl. dsk, Provstelam 1. Herredsprovsten 1 Td Byg.

Sognepræstens Rente til samme to Sogne:

Har Præsten en *Residensgård i Hundborg* med sin Jord og Ejendom, som den altid fulgt har og er sat i Skyld for 6 Pund Byg.

Har han en anden *Præstegård Jandrup*, som skylder 3 Pund Byg med al Herlighed.

Har han *to Gårde i Hundborg*, som skylder 5 Pund Byg og dertil Herligheden.

Har han *en Gård i Sjøring*, som skylder 3 Pund Byg med Herlighed.

Har han *to Gårde i Skjoldborg*, som skylder 5 Pund Byg med Herligheden.

Har han og sin Part af Korntienden og Kvægtienden af begge Sogne med Offer og anden Smårente, som der vanligen plejer at afgå

Sognepræstens Udgift af samme to Sogne:

Gæsteri årlig 10 Rdl. 10 Sk. 2 Alb.

Degnens Rente af samme to Sogne:

Er der i Hundborg et Degneboel, som skylder til Degnen årlig 2 Tdr. Byg, - Sk, og Herligheden deraf til Præsten der sammesteds.

Giver hver Gårdmand i Hundborg Sogn ham årlig 2 Skpr Byg, hver Gårdmand af Jandrup Sogn 3 Skp. Item Inderster og Husmænd i begge Sogne hver 1 Skp.

Nørhå Kirke.

Indkomst: Findes der udi Kirkens gamle Register, at den skal have årlig af en Ager på Ordup¹¹) Mark til (at) skylde 3 Sk. dsk, dog den udi nogle År ikke har den bekommet.

Har Kirken Korntiende: Rug 1 Td, Byg 20

Tdr. Havre 6 Tdr. Item sin Part af Kvægtienden.

Udgift: Provstekorn 4 Tdr. Provstepenninge 1 Daler, Provstehold 1 Daler, Provstelam 2. Herredsprovsten 1 Td. Byg.

Præstens Rente af samme Sogn:

Har han ingen Annexpræstegård eller Kirker uden alene den liden Gård, han bebor, med et ringe Sogn, hvilken har tilforn været foruden Sognepræst og Kirketjeneste noget nær et ganske År, at de ingen Præst kunde bekomme for den ringe Rente, der afgives, hvorfor kongelig Majestæt for 17 År siden har nådig undt Præsten der sammesteds Halvparten af kongl. Maj.'s Korntiende (10 Tdr. Byg, 1 Td. Rug, 4 Tdr. Havre) af samme Sogn til sit Huses Ophold. Og er samme Sogn nu såre af Sandflugt fordæret, at Præsten ikke kan have sit tilbørlige Ophold af samme Sogns Præsterente, og har derfor stedt en Gård af Vestervig Klosters Gods, som han bruger til Præstegården og giver deraf årligen Byg 12 Tdr. Smør 1 Pund og Gæsteri 3 Rdl. Og begærer han underdanigst, at samme Gård må blive fri til Præsten, eller han i andre Måder måtte forhjædpes, at han ikke af Armod skulle fortrænges.

Degnerente at samme Sogn:

Har Degnen der sammesteds ingen Degneboel, men hver Gårdmand giver ham 4 Skp. Byg, hver Husmand 2 Sk.

¹⁰ hammel Korn = Rug og Byg.

¹¹ formentlig Årup i Snedsted Sogn.

Wång Kirke.

Indkomst: Landgilde Byg 13 Tdr.

Thi nu kvitteres at en Gård i Torup Oluf Ousen iboende 1 Pund Byg, som den gav mere til Kirken og er nu meget fordærvet af Sandløb. Er Herligheden deraf til Thisted Bispegårds Len.

Har Kirken af Korntiende Rug 4 Tdr. Byg 8 Tdr. Havre 2 Tdr.

Har den også sin Part af den årlige Kvægtiende.

Udgift: Provstekorn 4 Tdr. Provstepenninge 1 Daler, Provstehold 1 Daler, Provstelam 2, Herredsprovsten 1 Td Byg.

Torup Kirke.

Indkomst: Landgilde Byg 7 Tdr.

Herligheden heraf til Thisted Bispegård.

Har Kirken haft en Gård tilforn, som skylder 3 Pund Korn og er nu slet øde at Sandløb, så den fænger intet deraf.

Item havde hun¹²⁾ af en Gård 1 Pund Korn mere i Torup og er nu fordærvet på den Punds Afgift. Haver Kirken Korntiende Rug 4 Tdr. Byg 10 Tdr. Havre 4 Tdr.

Har Kirken og sin Part af den årlige Kvægtiende.

Udgift: Provstekorn 4 Tdr. Provstepenninge 1 Daler, Provstehold 1 Daler, Provstelam 2. Herredsprovsten: 1 Td Byg.

Sognepræstens Rente af foreskrevne to Sogne:

Har han en Residensgård i Wångh med Jord og Ejendom, som der nu tilligger og af Arilds Tid tilligget har i Vang og Torup Mark og Fælled ulast og ukært.

Og er samme Gård, som Præsten udi bor, sat udi Skyld for ti (?) Pund Korn.

Har han en Annex Præstegård i Tuorup Sogn, som tilforn har skyldet 4 Pund Byg, 8 Tdr. Havre, 1 Skovsvin, 2 Læs Lyng, item gav årlig til Præsten 3 Tdr. Tiendebyg, og er samme Gård nu såre fordærvet af Sandløb, flyttet 3 Gange for Sandfog og har en Tid lang stået øde. Så Bonden, der nu påbor, giver ikke deraf uden alene 6 Tdr. Byg og 6 Tdr. Havre. Og har al Herligheden til samme Gård af Arilds Tid fulgt Præsterne.

En Gård i Vang, som i gammel Tid har skyldet 3 Pund Korn og nu i lang Tid, siden den Sandfog begyndte, ikke har skyldet årlig uden 2 Pund. Har Herligheden, som endnu følger deraf, fulgt Præsten af Arilds Tid.

En 3 Punds Gård i Vang, som altid har fulgt Præsten med al Herlighed.

En Gård ibd, som af gammel Tid har skyldet 4 Pund Korn efter gamle Folks Sigelse. Og har svaret Præsten med al Herlighed og har nu i nogle År, siden Sognet er bleven formedelst

Sandfog på Ejendom forarmet, ikke kunde give uden 3 Pund Korn.

Er der nogle få Gadebygninger sat på foreskrevne tvende Præstegårdes Ejendom og Fællig, som og svarer Præsten og ingen anden efter salige fremforne Lensmands gode Bevilling og Samtykke.

Item en liden Afbygger på Vang Præstegårds rette Ejendom, som skylder til Præsten årlig 2 Tdr. Byg.

Item en øde Boels Jord udi Torup Mark, som skylder (når det bygges) 3 Pund Korn til Præsten og bruges nu af Præsten til Residensgården i Vang med Havres æd, fordi der er såre ringe Ting til samme Gård og kaldes samme Boels Jord "Sortrøggil".

Har Præsten og sin Anpart Tiende af Korn og Kvæg af samme to Sogne, dog de er på Ejendom af Sandløb og Vandets Opstøffninger såre forarmede.

Sognepræstens Udgifter af samme to Sogne:

Gæsteri årlig 2 Daler.

Degnerente af samme to Sogne:

Var der en liden Bygning i Vang, som en gammel Sædedegn havde påboet, og lå der noget til af Præstegårdes rette Ejendom, hvilket velbyrdig og salige Ludvig Munk Olufsen til Quistrup, kongl. Maj. Befalingsmand på Ørum har efter Ordinansen lagt til Præstegården igen. Og gav Sognemændene hver af Vang Sogn den gamle Sædedegn ikkun 2 Skp Byg, nu giver hver Gårdmand samme Skolebarn¹³⁾, som lønnes, opbebarer årlig 3 Skp Byg, hver Husmand 2 Sk dansk.

Giver hver Gårdmand af Torup til Degnen årlig 4 Skp. Byg, hver Husmand 2 Sk. dansk.

At denne forskrevne Jordebog, Register og Antegnelser er aldeles som forskrevet står og udi ret Hævd og Brug til denne Dag, vidner vi efterskrevne med vore Signeter her undertrykt og vore Hænder her underskrevet.

Aktum Thisted Kirke Anno 1596.

Peder Pedersøn,

Præst i Hundborg-Jandrup, som er med eg. Håndt.

Ingmer Pedersøn

Præst til Skjoldborg og Kallerup m.e.h.

Niels Jensøn,

Præst i Nørhå, med egen Hånd.

Peder Pedersøn,

Præst til Sjørring og Torsted. m. e. h.

Jørgen Pedersøn,

Præst til Thisted og Tilsted; mett egenn handt.

Søren Niellssøn,

Præst til Vang og Torup, med egenn håndt.

¹² nemlig Kirken.

¹³ Løbedegnen.

Læst på Hundborg Herredsting den 24 Aprilus
År 1643. Pouill Pouellson, Tingskriver, egen Hånd.

Kirkernes samlede Kornindtægt ved denne Tid i
Hundborg Herred var 20 Tdr. Rug, 359 Tdr. Byg
og 84 Tdr. Havre, i alt *463 Tdr. Korn.* (Dertil
kommer Havretienden til Sjøring Kirke, Tallet var
nemlig udvasket, så det ikke kunde læses).